

Lara Sorgo

Matična domovina v očeh mladih pripadnikov italijanske narodne skupnosti v Sloveniji

Izvleček

Prispevek obravnava razumevanje koncepta matične domovine med mladimi pripadniki italijanske narodne skupnosti v Sloveniji. Na podlagi kvalitativne analize podatkov, pridobljenih s fokusno skupino, prispevek osvetljuje, kako mladi doživljajo ta koncept v kontekstu večplastnih, fluidnih identitet, ki so značilne za njihovo generacijo. Poseben poudarek je namenjen načinu, kako se v narodnostno mešanem okolju prepletajo različne identitetne usmeritve, pri čemer se nacionalna pripadnost pogosto prekriva in prepleta z občutkom lokalne pripadnosti. Rezultati kažejo, da je pojem matična domovina za mnoge nejasen ali celo nepoznan. Poudarjena je kompleksnost občutkov pripadnosti, pri kateri se najbolj izkaže lokalna pripadnost. Identifikacija z matično domovino tako presega binarno opozicijo med Italijo in Slovenijo ter odraža bolj odprte in kontekstualno pogojene oblike pripadnosti. Ključno vlogo pri oblikovanju teh predstav imata jezik in zgodovina, ki ju sogovorniki pogosto izpostavljajo kot osrednja referenčna okvirja v opredeljevanju pojma matične domovine.

Ključne besede: matična domovina, italijanska narodna skupnost, jezik, zgodovina, identiteta, mladi pripadniki, fokusna skupina

1 Uvod in raziskovalna problematika

V zadnjih desetletjih se je pojem matične domovine pogosto pojavljal v znanstvenih razpravah, zlasti v povezavi z etničnimi manjšinami in transnacionalnimi identitetami (Brubaker 2006; Anderson 2006). Ta izraz običajno označuje državo ali območje, s katerim imajo posamezniki simbolno, kulturno ali etnično vez, ne glede na njihovo formalno državljanstvo ali kraj prebivanja (Smith 1991). Pri mladih, ki odraščajo v kompleksnih identitetnih kontekstih, na primer kot pripadniki narodnih manjšin, je razumevanje matične domovine lahko precej drugačno kot pri starejših generacijah (Udovič et al. 2022; Sorgo & Udovič 2024).

V letu 2023 je bila izvedena prva raziskava (Sorgo & Udovič 2024), ki se je osredotočila na razumevanje koncepta matične domovine med pripadniki italijanske narodne skupnosti v Sloveniji. Avtorja sta opravila polstrukturirane intervjuje s štirimi sogovorniki, starejšimi od 75 let, ki so se izobraževali v italijanskem jeziku in še vedno aktivno delujejo znotraj italijanske narodne skupnosti. Analiza pridobljenih podatkov je pokazala, da je bil pojem matične domovine za večino intervjuvancev vsebinsko nejasen in konceptualno slabo opredeljen. V nasprotju s pričakovanji Italija ni bila enoznačno prepoznana kot njihova matična domovina. Sogovorniki so pomen pojma razlagali predvsem skozi prizmo osebnih življenjskih okoliščin, individualnih izkušenj in kulturne pripadnosti. Eden izmed njih je izraz opredelil kot prostor, v katerem živi, drugi je raje matično domovino povezal z idejo »lastne kulture« (it. *cultura madre*), eden pa je koncept zavrnil kot zastarelega. Čeprav so vsi štirje izrazito povezani z italijanskim jezikom in kulturo, ta identifikacija ni nujno vodila v razumevanje Italije kot njihove matične domovine. Jezikovna in kulturna pripadnost je pogosto sobivala z lokalno, regionalno identiteto. To kaže na večdimenzionalnost in fluidnost njihove identitete, ki presega tradicionalne nacionalne kategorizacije. Zaradi metodoloških omejitev raziskave (majhno število udeležencev, njihova starost ter omejen domet metode intervjuja pri obravnavi kompleksnih konceptov) sta avtorja za nadaljnje raziskave napovedala uporabo metode fokusnih skupin, ki je v tem primeru primernejša za poglobljeno razumevanje tovrstnih vprašanj.¹

Cilj tega prispevka je skozi kvalitativno analizo fokusne skupine raziskati razumevanje pojma matične domovine mladih pripadnikov italijanske

---

1 Poleg intervjujev s starejšimi pripadniki italijanske narodne skupnosti sta se avtorja odločila raziskati tudi razumevanje koncepta matične domovine med mladimi pripadniki. Za ta namen sta uporabila metodo fokusne skupine, ki spodbuja razpravo med udeleženci, omogoča oblikovanje in izmenjavo mnenj ter razkriva skupne vzorce razmišljanja, ki jih v individualnem pogovoru pogosto ni mogoče zaznati. Na ta način sta želela ugotoviti, ali se njihova mnenja s starejšimi ujemajo ali razlikujejo. V pričujočem prispevku so predstavljeni rezultati fokusne skupine.

narodne skupnosti v Sloveniji. Osredotočamo se na osebna doživljanja, saj so identitete mladih pogosto bolj fluidne in kontekstualne kot pri starejših generacijah (cf. Sorgo & Udovič 2024).

V tem okviru smo si zastavili tri raziskovalna vprašanja:

- 1) Kako mladi posamezniki italijanske narodne skupnosti v Sloveniji dojemajo pojem matične domovine in katero državo prepoznajo kot svojo?
- 2) Kako se ta pojem prepleta z njihovim občutkom pripadnosti, tako do italijanske narodne skupnosti kot do širšega slovenskega prostora?
- 3) Kateri elementi vplivajo na identifikacijo z italijansko narodno skupnostjo in/ali z matično domovino?

Prvo vprašanje se osredotoča na subjektivno razumevanje pojma matična domovina med mladimi pripadniki italijanske narodne skupnosti, torej zanimajo nas, kakšne so njihove percepcije in kako interpretirajo ta pojem. Pomembno bo ugotoviti, ali ta pojem povezujejo z Italijo kot državo etničnega izvora, s Slovenijo kot državo prebivanja ali pa z obema. Drugo vprašanje se nanaša na razmerje med dojemanjem matične domovine in občutkom pripadnosti. S tem vprašanjem želimo razumeti kompleksnost večplastne identitete, na primer, kako posamezniki doživljajo pripadnost manjšinski skupnosti in večinski (slovenski) družbi. Tretje vprašanje želi prepoznati ključne dejavnike, ki oblikujejo identitetne izbire mladih. Mednje spadajo družinsko okolje, raba jezika, izobraževanje v maternem jeziku, stiki z Italijo in osebne izkušnje.

Podobno, kot je bilo izpostavljeno v raziskavi iz leta 2023, se tudi tokrat soočamo z omejitvami, ki izhajajo predvsem iz majhnega števila udeležencev v fokusni skupini. Zaradi omejene velikosti vzorca ugotovitev ni mogoče posplošiti na celotno populacijo mladih pripadnikov italijanske narodne skupnosti v Sloveniji. Kljub temu pa zbrani podatki in rezultati predstavljajo dragoceno izhodišče za nadaljnje raziskovanje obravnavanih konceptov.

Prispevek je strukturiran v naslednje vsebinske sklope. V uvodnem delu so predstavljena izhodišča in raziskovalni problem, nato sledi teoretska obravnava pojmov matična država, matični narod in matična domovina, ki služijo kot teoretski okvir članka. Zaključni del prispevka vključuje tematsko analizo transkripcij ter iskanje vzorcev pri razumevanju koncepta matične domovine. Sledi razprava in sklep, kjer so navedene tudi smernice za prihodnje raziskave na obravnavano temo.

2 O italijanski narodni skupnosti v Sloveniji

Poselitveni prostor italijanske narodne skupnosti v Sloveniji je zgodovinsko vezan na območje Slovenske Istre, ki vključuje občine Ankaran, Koper, Izola in Piran (Komac 2015). Gre za območje, kjer je italijansko prebivalstvo stoletja predstavljalo pomemben del urbanega in kulturnega življenja. Zaradi svoje geografske lege je Slovenska Istra že od nekdaj predstavljala stičišče različnih narodov in kultur. Ena od značilnosti tega območja je pogosto spreminjanje politične oblasti, zlasti od 19. stoletja naprej, ko so se vladajoče države in s tem meje pogosto spreminjale, kar je neposredno vplivalo na etnično sestavo prebivalstva. Po drugi svetovni vojni se je z uveljavitvijo novih državnih meja in povojnim eksodusom italijanskega prebivalstva številčnost Italijanov na tem območju bistveno zmanjšala (Sedmak 2005, 92; Ivetic 2006).

Po podatkih popisa prebivalstva iz leta 1991 se je 2.959 oseb opredelilo za pripadnike italijanske narodne skupnosti, 3.882 oseb pa je navedlo italijanščino kot materni jezik (SURs 1991). Popis iz leta 2002 je zabeležil 2.258 pripadnikov italijanske narodne skupnosti ter 3.736 govorcev italijanščine kot maternega jezika, kar je predstavljalo 0,11 % celotnega prebivalstva Slovenije (SURs 2002). Na etnično mešanem območju Slovenske Istre je živelo 81,5 % pripadnikov italijanske skupnosti oziroma 1.840 oseb, preostali pa so prebivali zunaj tega območja.

Že v času Jugoslavije sta ustava Socialistične federativne republike Jugoslavije (1963) in ustava Socialistične republike Slovenije vsebovali določbe o zaščiti narodnih skupnosti, kar je pomembno prispevalo k ohranjanju italijanske narodne skupnosti. Ustava Socialistične republike Slovenije iz leta 1974 je italijanski narodni skupnosti in njenim članom zagotovila posebne pravice po členih 250 in 251: svobodno rabo njihovega jezika, svobodno izražanje in razvoj nacionalne kulture, možnost ustanavljanja posebnih organizacij za ta namen ter svobodno rabo svojih narodnih simbolov. Na etnično mešanem območju je bila raba italijanščine enakopravna s slovenščino, pripadnikom manjšin pa je bila zagotovljena tudi izobrazba v maternem jeziku. Slovenija se je zavezala spodbujati razvoj skupnosti na vseh področjih ter podpirati stike italijanske narodnosti z matično domovino (Ustava Socialistične republike Slovenije 1974; Klemenčič & Zupančič 2004, 184).

Ustava Republike Slovenije iz leta 1991 ohranja ter nadgrajuje posebne pravice italijanske narodne skupnosti. V skladu z 11. členom je v občinah, kjer prebiva italijanska narodna skupnost, poleg slovenščine kot uradni jezik priznana tudi italijanščina. 61. člen zagotavlja svobodno izražanje narodne pripadnosti, 62. člen pa pravico do uporabe lastnega jezika in pisave. Najcelovitejšo ureditev pa vsebuje 64. člen, ki določa posebne pravice narodnih manjšin v Republiki Sloveniji. Te obsegajo: pravico do svobodne uporabe narodnih simbolov, pravico do ustanavljanja organizacij ter razvijanja gospodarskih,

kulturnih in znanstvenoraziskovalnih dejavnosti, kakor tudi dejavnosti na področju javnih medijev in založništva, pravico do vzgoje in izobraževanja v lastnem jeziku, pravico, da gojijo odnose z matičnim narodom in državo, pravico do ustanavljanja samoupravnih skupnosti za uresničevanje svojih interesov ter pravico do neposredne zastopanosti v organih lokalne samouprave in v državnem zboru (Ustava Republike Slovenije 1991).

Položaj italijanske narodne skupnosti v Sloveniji je dodatno opredeljen v številnih posebnih zakonih, podzakonskih aktih, občinskih odlokih in statutih na narodnostno mešanem območju, pa tudi v pravnih aktih, meddržavnih pogodbah, sporazumih ter v mednarodnih konvencijah.

Krovna organizacija italijanske narodne skupnosti v Sloveniji je Obalna samoupravna skupnost italijanske narodnosti, ki deluje kot uradni sogovornik državnih organov na območju občin Ankaran, Koper, Izola in Piran, kjer Italijani živijo kot avtohtona narodna skupnost. Na ravni posameznih občin delujejo občinske samoupravne skupnosti italijanske narodnosti, katerih člani so vključeni v občinske svete, pri čemer je italijanski narodni skupnosti zagotovljen tudi položaj podžupana. Takšna institucionalna ureditev potrjuje poseben položaj skupnosti v slovenskem političnem sistemu in krepi njeno participacijo v javnem življenju.

Pomembno vlogo v ohranjanju identitete narodne skupnosti imajo izobraževalne ustanove, ki delujejo v italijanskem jeziku. Izobraževalni sistem za pripadnike italijanske narodne skupnosti je del slovenskega javnega šolskega sistema, hkrati pa ohranja določeno avtonomijo, ki odraža posebnosti kulturnega in jezikovnega okolja. Vključuje vrtce, osnovne in srednje šole, ki s prilagojenimi učnimi načrti zagotavljajo prenos jezika in kulture na mlajše generacije. Posebne prilagoditve se nanašajo na nekatere predmete, kot so družba, geografija, zgodovina, italijanščina kot prvi jezik in slovenščina kot drugi jezik. V ta namen so učbeniki, delovni zvezki in drugi učni materiali pripravljani v italijanskem jeziku, kar prispeva k ohranjanju jezikovne kontinuitete ter krepitvi kulturne avtonomije skupnosti (Novak Lukanovič et al. 2011; Zudič Antonič 2023).

Skupnost upravlja tudi kulturne in društvene ustanove, kot so skupnosti Italijanov, ki delujejo v italijanskem jeziku in so ključne za ohranjanje ter razvoj jezikovne in kulturne identitete.

Za namen tega prispevka je bistveno izpostaviti, da je pripadnikom italijanske narodne skupnosti posebej zagotovljena možnost ohranjanja vezi z matično domovino in matičnem narodom. Obenem kulturne in izobraževalne ustanove sistematično skrbijo za ohranjanje jezika, tradicij in identitete, kar bo tudi osvetljeno v nadaljevanju prispevka.

3 Teoretsko-metodološka izhodišča

3.1 Opredelitev pojmov matična dežela, matični narod in matična domovina

Prevajanje terminov, kot so matična dežela, matični narod ali matična domovina, v druge jezike ali iz njih v slovenščino pogosto povzroča terminološka in konceptualna neskladja. Te razlike izvirajo tako iz etimoloških posebnosti kot iz vsebinskih razlik, pri čemer se izrazi pogosto prekrivajo ali vpletajo drug v drugega, včasih so uporabljeni tudi kot sopomenke, čeprav to niso.

Na primer pojmov, ki se v angleškem znanstvenem in strokovnem jeziku uporabljajo v povezavi z izrazom *kin* (soroden), v slovenskem jeziku pogosto ni mogoče neposredno prevesti ali pa nimajo povsem enakovrednih izrazov. V angleškem jeziku se izraz *kin-state* nanaša na

državo, ki predstavlja večinski narod čezmejne etnične skupine, katere pripadniki živijo na sosednjih ozemljih. Sorodne države aktivno ohranjajo vezi z zunanjimi pripadniki narodne skupine na podlagi skupnega kulturnega in narodnega sorodstva ter prevzemajo vlogo pri zaščiti in ohranjanju svojih zunanjih rojakov (Waterbury 2020, 799).

Zanimivo je, da izraz *kin-nation*, ki se v angleški strokovni literaturi vse pogosteje uveljavlja, v slovenskem jeziku težko najde neposreden in natančen prevod. Slovenski ekvivalent matični narod pogosto prevzame funkcijo tega izraza, čeprav ne zajema vseh njegovih semantičnih odtenkov. Izraza matični narod in matična država se včasih v slovenskem jeziku uporabljata kot sopomenki izrazov *kin-nation* (sorodni narod) in *kin-state* (sorodna država) (Žagar 1993).

V nemškem jeziku je pojem domovina doživel različne terminološke in vsebinske spremembe. V nemščini najdemo pojem *heimat*, ki se je oblikoval v začetku 20. stoletja iz pojma *vaterland*, očetnjava. Med obema vojnama se je domovina vse bolj povezovala z narodom, z vzponom nacizma pa se je zlila v ideološki konstrukt *heimat-vaterland-volk*, kjer so se pomenske razlike med izrazi zabrisale, pojmi pa so postali medsebojno zamenljivi. Glede na to pojem *heimat* že sam po sebi razkriva njegovo ambivalentnost in dvoumnost. Natančnejša konceptualna opredelitev se zato izkaže za zahtevno nalogo. Na podlagi dosedanjih raziskav o pojmu *heimat* je mogoče jasno izpostaviti in razločiti več razsežnosti oziroma področij, ki kažejo njegovo večdimenzionalnost, med katere sodijo družbeno-identitetna komponenta (osebni odnosi), zadovoljstvo z življenjem, časovna in prostorska umeščenost (krajci

identifikacije) ter kontekstualne, notranje in zunanje meje, kot jih dojema posameznik (Weber et al. 2019, 5–10).

Pojem *madrepatria* (Treccani) v italijanskem jeziku lahko prevedemo kot matična domovina. V sodobnem pomenu označuje izvorno državo ljudi, ki živijo v tujini, pogosto pa je povezan z močno identitetno, čustveno in kulturno navezanostjo na narod, v katerem so se rodili ali s katerim si delijo korenine.

Po Slovarju slovenskega knjižnega jezika (SSKJ) je narod opredeljen kot skupnost ljudi, po navadi na določenem ozemlju, ki so zgodovinsko, jezikovno, kulturno, gospodarsko povezani in imajo skupno zavest. Žagar (1993, 159) opredeljuje značilnosti naroda kot skupni jezik, lastno kulturo, lastno ekonomijo, skupno ozemlje, skupno zgodovino in stabilno skupnost, narodno identiteto, solidarnost in visoko stopnjo pripadnosti.

Posebno pozornost zahteva tudi pojem matica in z njim povezan izraz matična domovina. Po SSKJ je domovina opredeljena kot »dežela, v kateri se je kdo rodil, v kateri prebiva«. Pomenski obseg pojma se zaplete z uporabo pridevnika matična, ki odpira vprašanja glede pomena izraza matična domovina. Ta izraz ni le deskriptiven, temveč nosi simbolne in ideološke konotacije, ki se razpirajo predvsem v političnem in strokovnem diskurzu.

Za Komaca (osebna komunikacija 7. 3. 2024) je koncept matična domovina težko definirati, ker je to preživet koncept 19. stoletja in je po njegovem mnenju tudi ekskluzivističen, zato bi ga bilo treba že zdavnaj umakniti iz vsakdanje rabe ali pa ga na novo opredeliti na način, ki bi ustrezal sodobni realnosti. Za ilustracijo pomena izraza matica uporablja metaforo čebelje družine, v kateri je vse podrejeno ohranjanju matice (Komac 2002, 89–90). S Komacem deli pogled tudi Vospernik, za katerega matica »pomeni biološki, zgodovinski, geografski izvir, ob matici se pojavljajo hierarhično podrejeni otroci in potomci« (Vospernik 1986, 95). Udovič in drugi (2022, 11) pa k opredelitvi matičnosti izpostavljajo štiri temeljne pogoje, ki morajo biti izpolnjeni, da lahko govorimo o matičnosti naroda oziroma domovine. Po njihovem mnenju matičnosti ni mogoče vzpostaviti, če (1) ne obstaja narod, (2) ta narod ni ustvaril lastne države, (3) ne obstaja fizično ločena enota naroda in (4) ni zavesti o obstoju vseh navedenih pogojev. Sorgo in Udovič (2024) ugotavljata, da je mogoče koncept matične domovine oblikovati na dva načina: s pristopom od zgoraj navzdol in s pristopom od spodaj navzgor. Prvo razumevanje po njunem mnenju temelji na strukturnem pristopu, saj odraža način, kako si določena enota (npr. narod ali nacija) arbitrarno prisvaja status matične domovine v odnosu do določenih ločenih enot oziroma skupin. Drugi koncept izhaja od spodaj, torej iz perspektive posameznika. Tesno je povezan z njegovo identiteto in občutkom pripadnosti določeni družbeni skupini, lahko pa tudi več skupinam, znotraj katerih posameznik uresničuje svoje ekonomske, kulturne ali druge samouresničevalne potrebe.

Koncept matične domovine ni zgolj političen ali geografski pojem, ampak tudi globoko čustven simbol, ki v posamezniku pogosto vzbudi občutke varnosti in sočutja. V tem okviru matična domovina ne nagovarja le kolektivnih pravic in interesov, temveč tudi globoko ukoreninjene čustvene vezi in občutek pripadnosti, ki presegajo meje države prebivanja.

Če smo se doslej osredotočali predvsem na neskladja v terminologiji glede matične domovine med različnimi jeziki, moramo v nadaljevanju razprave obravnavati še matično državo/domovino v povezavi z razumevanjem narodnih manjšin.

Brubaker (1996, 155–158) je razvil koncept t. i. triadične zveze (*triadic nexus*), ki vključuje narodno manjšino, državo, v kateri ta manjšina prebiva (nacionalizirano državo), ter zunanjo narodno domovino oziroma matico, ki se na podlagi etnične ali narodne pripadnosti določenega dela prebivalstva čuti poklicano ščititi pravice svoje manjšine. Ta triada ne temelji zgolj na formalnopравниh okvirih, temveč vključuje tudi simbolne, identitetne in politične dimenzije, kar razmerja med omenjenimi akterji pogosto naredi zapletena, dinamična in včasih tudi napeta. Smith (2002) je razširil koncept triadične zveze, ki ga je uvedel Brubaker, z dodajanjem četrtega relacijskega polja k že obstoječim trem: mednarodnim organizacijam in zunanjim akterjem, ki vplivajo na dinamiko med ostalimi tremi ali vanjo posegajo. Ta model (v angl. *quadriatic nexus*) poudarja, da so odnosi narodnih manjšin kompleksni in da je treba upoštevati vse te štiri elemente za polno razumevanje njihovega položaja in izzivov. Oba modela kažeta, da matična domovina presega vlogo zgolj zunanjega političnega akterja, saj za manjšino, ki živi zunaj njenih meja, predstavlja tudi simbolni vir zaščite, pripadnosti in identifikacije.

3.2 Metodologija

Fokusna skupina je bila izvedena 18. januarja 2024 s štirimi udeleženci, stari med 18 in 25 let, ki so rojeni ter živijo na dvojezičnem območju Slovenske Istre in pripadajo italijanski narodni skupnosti. Trije sogovorniki so bili moškega spola, ena oseba pa ženskega spola. Vsi udeleženci izhajajo iz družin, kjer je italijanščina družinski jezik, in vsi imajo vsaj enega starša, ki se je izobraževal v italijanskem jeziku. Vsi udeleženci so obiskovali osnovno in srednješolsko izobraževanje v italijanskem učnem jeziku. Kljub temu njihovo vsakdanje socialno okolje vključuje tudi močno interakcijo s slovensko večino. V času izvedbe sta bila dva udeleženca študenta, eden je zaključeval gimnazijo, eden pa je bil zaposlen. Udeleženci so bili izbrani z metodo snežne kepe med mlajšimi člani skupnosti, ki ne opravljajo vodilnih funkcij v družtvih Skupnosti Italijanov in niso vključeni v njihove odbore ali svete. Namen te izbire je bil pridobiti čim bolj osebna mnenja, neobremenjena z (uradnimi) stališči ali pogledi narodne skupnosti kot celote.

Diskusijo, ki je potekala v italijanskem jeziku, sta vodila raziskovalca,² razprava je trajala približno eno uro in je bila v celoti transkribirana za potrebe tematske analize.

Sodelujočim smo zastavili štiri osrednja vprašanja, po potrebi pa tudi dodatna podvprašanja, da bi poglobili razumevanje analiziranih pojmov. Ključna vprašanja so se nanašala na naslednje teme: (1) Kaj za vas pomeni pojem matična domovina? Ali je za vas matična domovina Italija ali Slovenija? (2) Katera država velja za matično domovino vaših staršev, starih staršev ali drugih sorodnikov, ki govorijo italijansko in so se izobraževali v tem jeziku? (3) Kateri dejavniki so po vašem mnenju ključni za identifikacijo z narodno skupnostjo in/ali z matično domovino? (4) Kako se počutite kot pripadniki manjšine v Sloveniji? Kdo bi moral po vašem mnenju nositi odgovornost za ohranjanje italijanske identitete oziroma vitalnosti narodne skupnosti?

4 Rezultati

Iz analize fokusne skupine sta izstopila dva glavna tematska sklopa: (1) doje-manje matične domovine in občutek pripadnosti; (2) vloga jezika in zgodovine kot temeljnih elementov identifikacije.

V naslednjih podpoglavjih predstavljamo izbrane najzanimivejše odgovore, ki jih podkrepimo s citati udeležencev.

4.1 Dojemanje matične domovine in občutek pripadnosti

Analiza odgovorov razkriva, da mladi sogovorniki koncepta matične domovine ne poznajo dovolj dobro. Za odgovore so potrebovali nekaj časa za razmislek ter dodatno usmeritev s strani izvajalcev fokusne skupine. Prvi odzivi so bili precej splošni. Tako je na primer udeleženec 1 izjavil, da je zanj matična domovina »preprosto država, s katero se človek najbolj identificira, kjer se počuti kot doma«. Podobno je menila tudi udeleženka 3: »Tudi po mojem mnenju je matična domovina kraj, kjer čutiš, da pripadaš.« Ker udeleženci sprva niso eksplicitno navedli države, ki bi jo opredelili kot matično domovino, so ob dodatni usmeritvi raziskovalcev s ciljnim podvprašanji podali bolj konkretne odgovore. Udeleženec 1 je tako pojasnil:

2 Izvajalca raziskave sta bila avtorica prispevka in prof. dr. Boštjan Udovič s Fakultete za družbene vede Univerze v Ljubljani.

Jaz bi svojo matično domovino opredelil kot občine Piran, Izola, Koper, Ankaran – tukaj, Slovenska Istra. Že če grem na slovenski Kras ali v Milje, to zame ni več nekaj, kar bi imel za matično domovino.

Udeleženec 2 se je z njegovim odgovorom strinjal in poudaril: »Edina država, ki jo jaz poznam, je Primorje, tukaj, moj dom.« Podoben odgovor je podala tudi udeleženka 3: »Jaz se počutim, da pripadam Primorju.« Po dodatni usmeritvi izpraševalcev, naj udeleženci navedejo, kateri dejanski državi – Sloveniji ali Italiji – pripisujejo status matične domovine, so trije navedli, da je to Slovenija, ampak vedno v povezavi z lokalno-regionalno komponento:

Če govorimo o državah, se počutim bolj kot del Slovenije kot pa Italije, na primer, ker smo vendarle na dvojezičnem območju, torej sem v vsakem primeru del manjšine, moja matična domovina pa je Primorje, skratka, Istra (udeleženka 3).

Izjava udeleženke 3 kaže, da je občutek pripadnosti pogosto bolj vezan na lokalni, vsakdanji prostor bivanja kot na abstraktno nacionalno kategorijo, ker je identifikacija z Italijo šibkejša kot z Republiko Slovenijo, vendar pa kot ključno referenčno točko izpostavlja regionalni prostor, Primorsko oziroma Istro.

Udeleženec 4 je poudaril, da mu je težko enoznačno opredeliti pomen matične domovine. Po daljšem premisleku je navedel, da kot matični domovini dojema tako Italijo kot Slovenijo. Italijo povezuje z jezikom in kulturno pripadnostjo, medtem ko Slovenijo opredeljuje kot matično domovino zaradi dejanskega prebivališča in vsakdanjega življenjskega konteksta.

Čeprav bi bilo na podlagi etnične pripadnosti logično pričakovati, da bodo pripadniki italijanske narodne skupnosti kot matično domovino prepoznali Italijo, se takšna povezava v večini odgovorov ni potrdila, kar potrjujejo tudi citati udeležencev. Izjema je udeleženec 4, ki izraža pripadnost dvema matičnima domovinama, tako Italiji kot Sloveniji, vendar je ta odgovor precej šibko utemeljen. Analiza odgovorov kaže, da udeleženci matično domovino oziroma širše, svojo pripadnost določeni kolektivni entiteti večinoma umeščajo v izrazito lokalno-regionalni okvir. Najpogosteje jo povezujejo s Slovensko Istro, Primorsko oziroma z obalnimi občinami. Njihove izjave se torej nanašajo na konkretni geografski prostor, v katerem so rojeni in kjer živijo.

V nadaljnjem pogovoru je izvajalca raziskave zanimalo tudi doje-manje matične domovine pri starših in drugih sorodnikih³ udeležencev fokusne skupine. Izjave udeležencev so razkrivale močno prepletenost z

3 Raziskovalca so zanimali zgolj sorodniki udeležencev fokusne skupine, ki so se izražali v italijanskem jeziku in ki v družinskem okolju uporabljajo italijanščino.

lokalno-regionalno pripadnostjo ter zgodovinskimi in političnimi okoliščini. Prevladujeta izrazit občutek pripadnosti specifičnemu geografskemu prostoru – torej spet Primorju in Istri – s čimer poudarjajo pomen regionalne identitete kot temeljnega okvira njihove pripadnosti.

Udeleženec 1 je izpostavil:

Vsi se dojemamo kot del Primorja, zato se mi zdi, da smo na isti poti, ne, jaz in moja družina. Morda je kakšna teta, ki živi blizu hrvaške meje, že na skrajnem koncu Istre, nekoliko drugačna, a večina meni, da je Primorje njihova matična domovina.

Udeleženec 4 je prav tako poudaril lokalno pripadnost:

Torej, dojemamo se kot Izolani, tako kot jaz, ne, pripadniki tega ozemlja, vendar smo vedno nekoliko bolj nagnjeni k italijanski strani. Še posebej moji stari starši, v času, ko se je govorilo več italijansko. Moj oče pa je že bolj pol-pol, a tudi on bolj pripada italijanski strani, čeprav ostaja Izolan.

Hkrati pa se v dinamiki družinskih generacij kažejo pomembne razlike v identifikacijskih praksah: starejše generacije pogosto izkazujejo neposredno in jasno povezanost z italijansko nacionalno pripadnostjo, kar je razumljivo v luči zgodovinskih procesov in političnih sprememb, ki so zaznamovale obalno območje. Tako je udeleženec 2 povedal: »Moja nona se opredeljuje kot Italijanka iz Istre, medtem ko se moj oče že opredeljuje kot Istran.«

Izvajalca raziskave sta udeležence vprašala tudi, kako jih dojemajo njihovi slovenski prijatelji ali znanci ter obratno, kako jih zaznavajo Italijani. Zanimal ju je predvsem pogled drugih na to, ali jih prepoznavajo kot Slovence, Italijane, pripadnike italijanske narodne skupnosti ali kaj drugega. Udeleženec 2 je pojasnil: »Videla se je neka razlika v vsakem primeru, v primerjavi z ljudmi, ki so hodili v slovenske šole, ker so nas vendarle gledali nekoliko kot Italijane. Niso nas imeli za Slovence, ne.« Podobno izkušnjo je potrdila tudi udeleženka 3, ki je dejala: »Ja, gledajo te malo čudno, ker si mislijo, kaj počnejo ti Italijani v Sloveniji, kjer je uradni jezik slovenščina. Ker ne vedo, da ima Slovenija tri uradne jezike, te zato gledajo kot Italijana.« Izjavi obeh udeležencev nakazujeta na doživljanje »simbolične izključenosti« iz večinske družbe, kar se odraža tudi v občutku omejene pripadnosti slovenskemu narodu. V tem kontekstu imata uporaba italijanščine in manjšinsko izobraževanje v italijanščini vlogo ključnih simbolnih označevalcev, ki sprožata dvome o pripadnosti v slovenskem družbenem prostoru. Takšna percepcija odraža tudi omejeno razumevanje in sprejemanje italijanske manjšine s strani večinskega prebivalstva.

Udeleženec 3 je delil osebno izkušnjo iz časa študija v Trstu, kjer ni bil popolnoma sprejet kot Italijan, temveč prej kot Slovenec:

Italijani iz Furlanije - Julijske krajine, torej moji sostanovalci, so me imeli za Slovenca. Niso me ravno dojemali kot Italijana, morda tudi zaradi naglasa. Ko sem se predstavil [ime in priimek izpuščena zaradi anonimnosti, italijansko; op. a.], mi niso povsem verjeli.

Udeleženec 4 pa je izpostavil ambivalentnost zaznavanja: Večina slovenskih prijateljev me ima za Italijana, ker je moj materni jezik italijanščina, zato me tudi dojemajo kot Italijana. Po drugi strani pa me drugi prijatelji, predvsem italijanski, dojemajo bodisi kot nekoga iz slovenskega Primorja, bodisi kot pripadnika Skupnosti [Italijanske narodne skupnosti, op. a.]. Zelo pazijo, da tistih, ki pripadajo Skupnosti, nikoli ne imenujejo ne za Slovence ne za Italijane, temveč preprosto za pripadnike Skupnosti.

Poudarek na tem, da pripadnike italijanske narodne skupnosti ne označujejo niti kot Slovence niti kot Italijane, temveč kot samostojno identitetno kategorijo, nakazuje na razvoj specifičnih identitetnih oblik, ki izhajajo iz zgodovinskih, kulturnih in političnih okoliščin prostora.

Iz obeh izjav izhaja, da je identiteta v obmejnih, večjezičnih in večkulturnih okoljih odvisna tudi od zaznav drugih. Identitetne oznake so torej dinamične, pogosto predmet reinterpreteracij, kar odraža kompleksne procese vključevanja, izključevanja in samoprepoznavanja v multikulturnih okoljih.

Mlade smo vprašali, ali se počutijo prikrajšani zaradi tega, ker so manjšina v državi, kjer prevladuje drugi jezik in tudi druga kultura. Vsi štirje udeleženci so izrazili isto stališče oziroma da so v primerjavi z drugimi v ugodnejšem položaju. Tako je na primer udeleženec 1 povedal, da [biti pripadnik italijanske narodne skupnosti] »odpira vrata, ki jih drugi nimajo.«

Udeleženec 2 je mnenja, da »smo prej v prednosti, ker znamo še en jezik in ga tako dobro obvladamo. Po mojem smo bolj v prednosti kot v slabšem položaju.« Udeleženka 3 pa je povedala:

Po mojem smo mi, ki smo hodili v italijanske šole, bolj v prednosti, ker vseeno dobro poznamo tako slovenščino kot italijanščino, in zato nam to [...] odpira veliko vrat, na primer za univerze. Lahko študiramo tako v Italiji kot v Sloveniji, in tudi če študiramo v italijanščini, je vseeno lažje, vendar se tudi na slovenskih univerzah dobro znajdemo.

4.2 Jezik in zgodovina kot temeljna elementa identifikacije

Izjave udeležencev ponujajo vpogled v razumevanje jezika in zgodovine kot temeljnih elementov, ki oblikujeta identiteto pripadnikov italijanske narodne skupnosti v Sloveniji. Udeleženec 2 je poudaril povezanost med jezikom, zgodovino in kulturo območja ter navedel

da ni tako, da bi se tukaj italijanščina začela govoriti šele od včeraj do danes. Že dolgo časa se tukaj govori italijansko, še vedno pa obstajajo mnogi stari starši in pradedki, ki so govorili italijansko. Na primer, moj dedek po očetovi strani, rojen leta 1928, je že takrat govoril italijansko, prav tako tudi njegov oče. Tako je zagotovo pomemben del identitete tudi zgodovina tega območja.

Udeleženec 4 se je strinjal z njegovo izjavo in dodal:

Tudi moji stari starši so govorili, da se je tukaj govorilo italijansko. Res je, slišal si tudi slovenščino, saj je sledil proces vzpostavitve Jugoslavije in vsega, kar je prinesla nova država oziroma kraljevina. Kljub temu pa so v mojih krajih tudi kasneje večinoma govorili italijansko. Tudi oče mojega dedka se je opredeljeval kot Italijan, zato se predvsem strinjam glede jezika, še bolj pa glede kulture naše tradicije tukaj, na obalnem in istrskem območju.

Oba sogovorca sta poudarjala, da italijanščina na tem območju ni vsiljen ali novejši pojav, temveč pomemben del lokalne zgodovine in identitete, kar dokazujeta z navedbami o jezikovni praksi svojih prednikov. Navajanje starih staršev in pradedkov kot govorcev italijanščine se lahko razume kot dokaz zgodovinske kontinuitete jezika ter njegove ukoreninjenosti v vsakdanje življenje skupnosti. Poleg jezika sogovorca poudarjata tudi pomen prostora, saj se sklicujeta na obalno in istrsko območje kot prostor, kjer se je tradicionalno govorilo italijansko. Ta prostor ni razumljen zgolj geografsko, temveč tudi kot kulturni okvir. Posebej udeleženec 4 je jasno izrazil, da se italijanska identiteta ne kaže samo v jeziku, temveč tudi v kulturi in tradiciji. Skupna rdeča nit izjav je torej koncept zgodovinske prisotnosti italijanske skupnosti na obravnavanem območju: jezik, prostor in kultura se vzajemno prepletajo ter oblikujejo kolektivno identiteto in samopercepcijo skupnosti.

Razprava o jeziku je spodbudila udeležence k širšemu razmisleku o vlogi in pomenu italijanskega jezika na narodnostno mešanem območju in v sodobnem kontekstu. V vseh izjavah se kaže skupna zaskrbljenost zaradi upadanja prisotnosti italijanščine v javnem prostoru, kar nakazuje, da italijanski jezik danes ne uživa več takega prestiža, kot ga je imel pred desetletji. To skrb vzbujajoče zaznavanje je tesno povezano z vprašanjem splošne vitalnosti italijanske narodne skupnosti.

Udeleženec 1 je izpostavil, da se relativni delež pripadnikov italijanske manjšine zmanjšuje, predvsem zaradi prisilnega izseljevanja po drugi svetovni vojni, kar je povzročilo razpršitev in manjšinsko pozicijo skupnosti. Povedal je:

[š]tevilno se je zmanjšalo [...] ker je bilo po vojni rahlo preganjanje. Mislim pa, da se v zadnjih 40 letih ni bistveno zmanjšalo, gre le za to, da se je na naše ozemlje preselilo veliko več ljudi, zgradilo se je veliko več hiš, in zato smo mi, pripadniki manjšine, v odstotkih precej manjši delež.

Tudi udeleženec 4 je izpostavil povojni eksodus in politične razloge za odhod številnih italijansko govorečih prebivalcev, kar razume kot ključen trenutek v spremembi etnične sestave območja. V njegovem govoru se pojavi tudi diferenciacija med tistimi, ki so »zares Italijani«, in tistimi, ki se z identiteto ne poistovetijo v zadostni meri, kar kaže na občutljivost glede notranje kohezivnosti skupnosti:

[k]ot vemo, je dejstvo, da je po drugi svetovni vojni, pravzaprav od nastanka Jugoslavije naprej, prišlo veliko drugih ljudi, in mnogi so morali pobegniti... Jaz poznam veliko ljudi, veliko svojih sorodnikov, ki so pobegnili zaradi Jugoslavije. [...] Gre za to, da nas je sorazmerno manj kot nas je bilo prej. Ker je veliko manj ... veliko manj Italijanov, ki se čutijo pripadni Skupnosti oziroma ki so zares Italijani.

Poseben poudarek je bil v razpravi namenjen tudi vlogi izobraževalnega sistema. Udeleženka 3 je izpostavila slabo znanje italijanščine v šolah s slovenskim jezikom in pomanjkanje razlage zgodovinskega konteksta, zaradi česar učenci ne razumejo pomena in prisotnosti jezika. Kot je povedala, »italijansko govorimo v bistvu samo mi, ki smo obiskovali italijanske šole. V slovenskih šolah je italijanščina, na primer, zelo slabo zastopana, pa tudi sami učenci ne vedo, zakaj se jo sploh učijo.« Nadalje je menila, da bi bilo treba

spremeniti šolski sistem in nekoliko dvigniti raven italijanščine v slovenskih šolah, ker je res zelo skromna. Skupnosti bi lahko pri tem odigrale pomembno vlogo, na primer z obiskovanjem slovenskih šol, kjer bi predstavile, za kaj gre, morda razložile zgodovino, če tega ne storijo že učitelji, s ciljem, da bi bile Skupnosti bolj vključene in bi učenci lažje razumeli zgodovinsko ozadje, dvojezičnost in razloge za prisotnost italijanščine.

Njeno stališče sta podprla tudi udeleženec 1, ki je poudaril, da »je že šolski sistem nekoliko problematičen, ker če ne poučuješ, zakaj je italijanski jezik pomemben, zakaj se govori, kaj se je zgodilo,« ter udeleženec 4, ki je

opozoril, da v šolah »morda res manjka ta družbeno-zgodovinski del o našem območju.«

Edini odmik je ponudil udeleženec 2, ki se je kritično opredelil do ideje o zvišanju ravni poučevanja italijanščine. Po njegovem mnenju

ni nujno, da bi bilo to dobra odločitev, saj obstaja pomembna razlika med učenjem jezika zaradi ocene in njegovim obvladovanjem iz osebnega interesa. Povečanje zahtevnosti bi lahko pri številnih učencih sprožilo dodatno odpor do jezika zlasti pri tistih, ki bi morali zaradi tega opravljati popravne izpite ali celo ponavljati razred.

Po mnenju udeleženca 2 bi tak pristop lahko imel kontraproduktivne učinke in dodatno zmanjšal interes za učenje jezika, predvsem pri učencih, ki nimajo osebne povezave z italijansko kulturo ali skupnostjo.

Iz izjav ugotovimo, da je italijanski jezik v očeh udeležencev več kot le jezik, je nosilec kontinuitete, prepoznavnosti in kolektivne samopercepcije skupnosti. Njegov položaj v javnem in izobraževalnem prostoru pa deluje kot ogledalo širših družbenih procesov vključevanja, izključevanja in simbolnega vrednotenja manjšin.

Kateri pa so razlogi za upad italijanščine? Sogovornici so navedli več različnih razlogov. Udeleženec 2 je med njimi posebej izpostavil dejstvo, da Italija morda ni več tako gospodarsko in kulturno močna, kot je bila v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja. Takrat je bila peta največja gospodarska sila na svetu, danes pa se je njena pozicija znatno znižala. Pred časom je bilo pogosta praksa, da so ljudje hodili delat v Trst, Milje ali celo Tržič, vendar je danes to precej manj izrazito, saj se manj govori o migracijah v Italijo zaradi višjih zaslužkov.

Udeleženec 4 meni, da je italijanščina izgubila svoj simbolni pomen, prav tako pa je slovenščina izgubila vrednost v primerjavi z angleščino, saj se v slovenskem jeziku vse bolj uveljavljajo angleške besede. Med glavnimi razlogi izpostavlja tudi zgodovinske in družbene dejavnike, saj je veliko prebivalcev odšlo s tega območja, s čimer je nastala praznina, ki so jo zapolnili delavci z območja drugih republik nekdanje Jugoslavije, ki so prišli delat v Slovenijo. Poleg tega navaja tudi vpliv globalizacije, ki je od osemdesetih in devetdesetih let naprej dodatno okrepila ta proces.

Raziskovalca sta udeležence vprašala, kdo je po njihovem mnenju odgovoren za ohranjanje italijanske identitete oziroma vitalnosti italijanske narodne skupnosti. Na začetku so sodelujoči najpogosteje izpostavili institucionalno raven, torej politiko in politične predstavnike skupnosti kot nosilce ključne odgovornosti. Ta začetni poudarek na formalnih strukturah kaže na pričakovanje, da morajo institucije ustvarjati podporno okolje za rabo jezika

in krepitev skupnostne identitete. Po nadaljnem razmisleku je udeleženka 3 izpostavila osrednjo vlogo mladih, ki po njenem mnenju predstavljajo temelj prihodnosti skupnosti:

Kot se reče, svet temelji na mladih – torej smo mi, mladi, tisti, ki moramo to nalogo prevzeti nase, preko Skupnosti, preko Društva mladih ... Skratka, vse je odvisno od nas. Če bomo tudi mi začeli opuščati italijanščino, bo resnično izginila.

Podoben pogled je izrazil tudi udeleženec 2, ki je poudaril skupno odgovornost posameznikov in institucij: »Po mojem mnenju je to odvisno od obeh, tako od Skupnosti kot od nas.« Če bodo posamezniki nehali govoriti italijansko, lahko jezik – po njegovih besedah – »kar izbrišemo iz dvojezičnega območja in govorimo samo še slovensko.« V tem pogledu se kaže zavedanje, da zakonsko zagotovljena institucionalna dvojezičnost brez dejanske rabe jezika nima praktične vrednosti.

Udeleženec 4 je dodatno izpostavil vlogo predstavnikov lokalne oblasti, zlasti podžupana, pri simbolni in praktični rabi italijanščine:

Podžupan je zagotovo drugi najpomembnejši predstavnik mesta, druga najvišja mestna funkcija, in tisti, ki bi moral vsaj simbolno zastopati italijanski jezik. [...] Po mojem mnenju bi moral uporabljati izključno italijanščino, tudi v občinskih prostorih in na sestankih. Prav tako bi morala želja po uporabi italijanskega jezika prihajati že iz šole, vsaj deloma od učiteljev. Skupnosti naj s tečaji, projekti in skupinami spodbujajo njegovo rabo. Po mojem bi morali predvsem posamezniki, ki opravljajo funkcije znotraj Skupnosti, aktivno prispevati k spodbujanju uporabe jezika.

V analizi diskurzov udeležencev je opazna pogosta uporaba normativnih izrazov (»moramo«, »bi morali«), kar kaže na močan občutek dolžnosti do Skupnosti kot celote in do italijanskega jezika. Pri tem mladi ne nastopajo zgolj kot pasivni dediči jezikovne dediščine, temveč kot aktivni nosilci prihodnosti, ki pa potrebujejo podporno okolje, da lahko to vlogo dejansko uresničijo. Analiza tako razkriva visoko stopnjo jezikovne zavesti med mladimi pripadniki italijanske narodne skupnosti ter kritičen premislek o pogojih, ki so potrebni za dolgoročno ohranitev vitalnosti narodne skupnosti. Hkrati pa je v njihovih odgovorih prisoten pesimističen pogled, v katerem se izguba jezika povezuje z izginjanjem identitete. Jezik se ne pojavlja le kot sredstvo komunikacije, temveč tudi kot simbolna vrednota in ključni element prepoznavnosti.

5 Sklep

Dosedanja analiza je pokazala, da mladi izražajo lokalno in hibridno identiteto, ki povezuje pripadnost italijanski narodni skupnosti z umeščenostjo v slovenski družbeni prostor. Za večino izmed njih matična domovina ni vezana na identifikacijo z dejanskimi državami, temveč presega binarno logiko nacionalne pripadnosti Italiji ali Sloveniji. Podobno je tudi raziskava, osredotočena na starejše pripadnike italijanske narodne skupnosti, ugotovila, da ta generacija matično domovino dojema kot večdimenzionalni koncept, ki ni omejen na eno državo in ne sledi strogi nacionalni delitvi. Identifikacija z matično domovino je večplastna, pri čemer Slovenija kot domovina ni izključena, identiteta pa se izraža kot dinamična in fluidna (Sorgo & Udovič 2024). Pri mladih prevladuje predvsem lokalna umeščenost na območju rojstva in bivanja. Ta lokalizirana koncepcija poudarja prostor kot ključni nosilec identitetnega pomena (Paasi 2003; Antonsich 2010) ter odpira vprašanja o medsebojnem razmerju med prostorom, zgodovino in pripadnostjo.

Pomembna ugotovitev raziskave z mladimi pripadniki je tudi izpostavljena razlika med samopercepcijo in zaznavo s strani drugih, tako večinske populacije kot italijanskih vrstnikov v Italiji. Te razlike potrjujejo, da identitete niso zgolj rezultat individualne izbire, temveč se oblikujejo tudi skozi zunanje atribucije (Goffman 1990; Jenkins 1996). Prav tako nakazujejo, da se pripadniki manjšine pogosto nahajajo v »vmesnem« položaju oziroma da se ne dojemajo kot Slovenci ali Italijani, temveč kot pripadniki italijanske narodne skupnosti v Sloveniji. Mladi udeleženci raziskave svoj »manjšinski« položaj doživljajo kot prednost, predvsem zaradi poznavanja več jezikov, kulturne prilagodljivosti ter dostopa do več izobraževalnih možnosti. Takšno zaznavanje lahko razumemo v okviru koncepta simbolnega kapitala (Bourdieu 1986) ali kot izraz hibridizma, značilnega za sodobna, večkulturna družbena okolja. To potrjujejo tudi ugotovitve avtorjev, ki so opozarjali na fluidnost in kontekstualno pogojenost identitetnih konstrukcij v večkulturnih okoljih (Vertovec 2001; Yuval-Davis 2006).

Kljub obsežni zakonodajni in institucionalni zaščiti se italijanska narodna skupnost sooča s številnimi sodobnimi izzivi. Ti vključujejo demografsko staranje populacije in asimilacijske pritiske. Čeprav so podatki zadnjih popisov prebivalstva, v katere so bila vključena tudi vprašanja o narodnosti in maternem jeziku, starejši od dveh desetletij, je mogoče sklepati, da se število pripadnikov skupnosti še naprej postopoma zmanjšuje, kar povzroča skrb glede njene dolgoročne vitalnosti. Prav ta kontekst negotovosti glede prihodnosti je ozadje, na podlagi katerega je treba razumeti zaskrbljenost mladih udeležencev za ohranjanje jezika in identitete.

V tem okviru ima jezik zelo pomembno vlogo: kot praktično sredstvo vsakdanje komunikacije ter kot simbolni označevalec zgodovinske

kontinuitete in kulturne pripadnosti. Jezik ne odraža samo individualne, temveč tudi družbeno identiteto posameznika. Oslabljena prisotnost italijanščine v javnem prostoru in upad znanja v šolah s slovenskim jezikom krepi občutke negotovosti glede prihodnosti jezika ter posledično identitete, kar mladi udeleženci povezujejo z odgovornostjo skupnosti, institucionalne podpore in lastnega angažmaja.

Konec 80. let 20. stoletja je Komac pisal o slovenski narodni skupnosti v Italiji in opozarjal, da je nujno treba obravnavati narodnostno manjšino »kot osebek, ki se zgodovinsko razvija« (Komac 1986, 56). Ta spoznanja ostajajo relevantna tudi danes in lahko utemeljeno trdimo, da veljajo tudi za italijansko narodno skupnost v Sloveniji. Komac (1999, 3) nadalje poudarja svoje stališče in pravi da

narodne manjšine niso niti avtentični posnetek »matičnega« naroda – čeprav jih z njim družijo jezikovne, kulturne in nekatere antropološke značilnosti – niti zrcalna podoba socialne in ideološke stratifikacije družb, v katerih živijo. Prav zaradi prepletanja obeh ravni, torej narodnostnih (avtohtonih) in sprejetih karakteristik, se spreminjajo v specifične idiosinkretične narodnostne organizme, katerih razvoja ne določajo samo zunanje, temveč tudi notranje, v procesu dvotirne socializacije izoblikovane zakonitosti.

Položaj narodnih skupnosti in njihova povezanost z matično domovino odražata zgodovinske, politične in identitetne procese, ki so ključni za razumevanje manjšinske skupnosti in njihove sodobne identitete.

Literatura in viri

- Anderson, B., 2006. *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. Verso, London.
- Antonsich, M., 2010. Searching for Belonging—An Analytical Framework. *Geography Compass*, 4 (6), 644–659, <https://doi.org/10.1111/j.1749-8198.2009.00317.x>
- Bourdieu, P., 1986. The Forms of Capital. V J. Richardson (ur.) *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. Greenwood, New York, 241–258.
- Brubaker, R., 1996. *Nationalism Reframed. Nationhood and the National Question in the New Europe*. Cambridge University Press, New York.
- Brubaker, R., 2006. *Ethnicity Without Groups*. Harvard University Press, Cambridge Massachusetts.
- Ivetic, E. (ur.), 2006. *Istria nel tempo*. Centro di Ricerche Storiche, Rovigno.
- Jenkins, R., 1996. *Social Identity*. Routledge, London.
- Klemenčič, M. & Zupančič, J., 2004. Primerjava družbenega in prostorskega razvoja madžarske in italijanske manjšine v Sloveniji, na Hrvaškem in v Srbiji v obdobju po razpadu Jugoslavije. *Razprave in gradivo, Revija za narodnostna vprašanja* 44, 158–200.
- Komac, M., 1986. Narodnostna identiteta. *Razprave in gradivo, Revija za narodnostna vprašanja* 19, 55–68.
- Komac, M., 1999. Kdo je matica? *Razgledi, Delo* 10. 11. 1999, 3.
- Komac, M., 2002. Narodne manjšine in nacionalni interes. *Teorija in praksa* 39 (4), 588–600.
- Komac, M., 2015. Poselitveni prostor avtohtonih narodnih manjšin. *Treatises and Documents, Journal for Ethnic Studies / Razprave in gradivo, Revija za narodnostna vprašanja* 74, 61–91.
- Komac, M., 2024. Intervju avtorice Lare Sorgo z Miranom Komacem, Ljubljana, Lucija, 7. 3. 2024. Zvočni zapis hrani avtorica.
- Novak Lukanovič, S., Zudič Antonič, N. & Istvan Varga, Š., 2011. Vzgoja in izobraževanje na narodno mešanih območjih v Sloveniji. V J. Krek & M. Metljak (ur.) *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji*. Ministrstvo za šolstvo in šport, Ljubljana, 347–367.
- Paasi, A., 2003. Region and Place: Regional Identity in Question. *Progress in Human Geography* 27 (4), 475–485, <https://doi.org/10.1191/0309132503ph439pr>
- Sedmak, M., 2005. Italijanska narodna skupnost v Republiki Sloveniji—Družbena (samo)umestitev. *Teorija in praksa* 42 (1), 89–112.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika*, <https://fran.si/iskanje?FilteredDictionary-Ids=130&View=1&Query=%2A> (dostop 15. 7. 2025).
- Smith, A. D., 1991. *National Identity*. Penguin Books, London.
- Smith, D. J., 2002. Framing the National Question in Central and Eastern Europe: A Quadratic Nexus? *The Global Review of Ethnopolitics* 2 (1), 3–16.
- Sorgo, L. & Udovič, B., 2024. »Io ho avuto molti problemi con questo concetto di Nazione Madre«: razumevanje koncepta matične domovine med pripadniki italijanske

- narodne skupnosti v Sloveniji. *Treatises and Documents, Journal for Ethnic Studies / Razprave in gradivo, Revija za narodnostna vprašanja* 92, 65–82, <https://doi.org/10.2478/tjdes-2024-0004>
- SURS – Statistični urad Republike Slovenije, 1991. Popis prebivalstva Republike Slovenije 31. 3. 1991. SURS, Ljubljana.
- SURS – Statistični urad Republike Slovenije, 2002. Popis prebivalstva Republike Slovenije 31. 3. 2002. SURS, Ljubljana
- Treccani, *vocabolario online*. Treccani.it, <https://www.treccani.it/vocabolario> (dostop 15. 7. 2025).
- Udovič, B., Komac, M. & Brglez, M., 2022. Can Young Members of Slovene Minorities in Neighbouring Countries Be Useful for Slovenia's Diplomacy? *Treatises and Documents, Journal for Ethnic Studies / Razprave in gradivo, Revija za narodnostna vprašanja* 89, 5–27, <https://doi.org/10.36144/RiG89.dec22.5-27>
- Ustava Socialistične federativne republike Jugoslavije*. Uradni list SFRJ 14 (1963).
- Ustava Republike Slovenije*. Uradni list RS 33 (1991).
- Ustava Socialistične Republike Slovenije*. Uradni list SRS 6 (1974).
- Vertovec, S., 2001. Transnationalism and Identity. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 27 (4), 573–582, <https://doi.org/10.1080/13691830120090386>
- Vospersnik, R., 1986. Skupni slovenski kulturni prostor – realnost ali utopija? V L. Gostiša (ur.) *Skupni slovenski kulturni prostor*. Delavska enotnost, Ljubljana, 57–59.
- Waterbury, M. A., 2020. Kin-State Politics: Causes and Consequences. *Nationalities Papers* 48, 799–808, doi:10.1017/nps.2020.3
- Weber, F., Kühne, O. & Hülz, M., 2019. Zur Aktualität von "Heimat" als polyvalentem Konstrukt – eine Einführung. V M. Hülz, O. Kühne & F. Weber (ur.) *Heimat: Ein vielfältiges Konstrukt*. Springer, Wiesbaden, 3–23, https://doi.org/10.1007/978-3-658-24161-2_1
- Yuval-Davis, N., 2006. Belonging and the Politics of Belonging. *Patterns of Prejudice* 40 (3), 197–214, <https://doi.org/10.1080/00313220600769331>
- Zudič Antonič, N., 2023. L'insegnamento dell'italiano in Slovenia. *Italiano LinguaDue* 1, 179–197, <https://doi.org/10.54103/2037-3597/20386>
- Žagar, M., 1993. A Contribution to an "Ethnic Glossary". *Razprave in gradivo, revija za narodnostna vprašanja* 28, 155–169.

Financiranje

Članek je nastal v okviru raziskovalnega programa Manjšinske in etnične študije ter slovensko narodno vprašanje (P5-0081), ki ga financira Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije (ARIS).

Kin-Homeland from the Perspective of Young Members of the Italian National Community in Slovenia

Abstract

This article examines how young members of the Italian national community in Slovenia understand the concept of the kin-homeland. Based on a qualitative analysis of data obtained from a focus group, the article explores how young people experience this concept in the context of the multifaceted and fluid identities characteristic of their generation. Particular attention is paid to the ways in which different identity orientations intersect in ethnically mixed environments where national belonging often overlaps with a strong sense of local attachment. The findings show that for many participants the concept of the kin-homeland is unclear or unknown. The article highlights the complexity of feelings of belonging, with local identification emerging as the most prominent. Identification with the kin-homeland thus transcends a simple binary opposition between Italy and Slovenia and instead reflects more open, situational, and context-dependent forms of belonging. Language and history play an important role in shaping these perceptions and are frequently identified by participants as key reference points in defining the concept of the kin-homeland.

Keywords: kin-homeland, Italian national community, language, history, identity, young members, focus group

